

František Šmahel, *Cesta Karla IV. do Francie 1377–1378*,

Praha 2006, Argo, 400 s.,
ISBN 80-7203-765-X

Nejnovější kniha Františka Šmahela nemá zcela tradiční strukturu. *Prolog* a *Epilog* rámuji rozsáhlejší kronikářské vyprávění, jakýsi úhelný kámen, na němž je celá práce vystavěna. Jde totiž o pasáže z *Velkých francouzských kronik*, popisující, kterak se vydal císař a král Karel IV. ke dvoru svého příbuzného, krále Francie, a jak tato cesta a přijetí na spřáteleném dvoře probíhaly. Další, rozsáhlou část knihy pak představují hloubkové, zkoumavé pohledy týkající se vizuální, ceremoniální a hmotné stránky této vrcholné schůze.

V prologu s názvem *Lucemburkové a Francie 1355–1378* se autor vydal převážně stěžkami politické historie, nezapomínaje však ani na mnohé strukturální záležitosti týkající se panování a dvora císaře Karla IV. a na opačné straně dvorského prostředí francouzského krále Karla V. Začíná se ovšem komplikovaným dětstvím malého Václava-Karla, jeho pobytem na francouzském dvoře – cennými jsou úvahy o vzdělání. Následující výklady patří Francii na prahu stoleté války, přičemž „politická společnost“ tohoto království je ilustrována na základě procesu Roberta z Artois a iluminace s ním související. A zde přichází ke slovu jedna z nejsilnějších stránek probírané knihy – Šmahel vsadil na prameny ikonografické, které používá jako ilustrace pro svůj výklad, a naopak dešifrováním obrazového materiálu své poznání a vhled do dané problematiky a doby zásadním způsobem obohacuje. Tato práce s obrazem, jeho splynutí se slovem, má zřetelně „francouzský“ charakter, bez ohledu na francouzsko-lucembursko-česko-německou látku knihy. Rodinné poměry českého krále Jana, jeho smrt na kresčackých pláních, mládí pozdějšího Karla IV. i druhého hlavního aktéra pozdější pařížské schůzky, dauphina Karla z Valois, vystupují na dalších stranách pomocí uměřeného a srozumitelného jazyka.

Autor dokáže stejně jako děje francouzské charakterizovat i poměry v Říši, na jejíž půdě se oba protagonisté poprvé oficiálně setkali v roce 1356 (Mety). Popisuje první politické úspěchy Karla IV., jeho korunovaci na císaře v Římě roku 1355, politiku vůči Francii, rituál bohoslužby i banketu, který byl organizován podle hierarchie obsažené v Karlově *Zlaté bule*. Jeho pozornost opět zaujme postava dauphina Karla, městské i selské povstání, jež zachvátilo Francii, boje s Anglií na konci 50. let a převzetí vlády Karlem, nyní již v pořadí pátým, v roce 1364 (opět se zaměřením na rituály – pohřeb Jana II. a korunovace nového panovníka). Následuje text o rekonstrukci francouzské říše Karlem V., jejím vnitřním ústrojí,

intelektuálním prostředí dvora, popisuje se ovšem také Paříž s královskými stavbami a dalšími náležitostmi stejně jako další sídla dynastie. To vše tvoří nepochybnou přípravu pro líčení pozdější návštěvy, a čtenář tak získává cenný vhled do daného prostředí.

Francouzská zkušenost též nepochybně ovlivnila Karlovu stavitelskou činnost v hlavním městě českého království. Autor proto seznamuje s jejími konturami a připomíná také díla vzdálenější a vzdálená – Karlštejn a Tangermünde. Všimá si styků s Francií, Karlových nejvýznamnějších dvořanů a diplomatů, seznamuje se strukturou pražského dvora a mocenskými mechanismy. Neunikají mu ani obřadné události, především korunovace samotného Karla a jeho manželky, podobně i velká politická setkání, jichž se císař zúčastnil. Pak již přichází k náhlému rozhodnutí o cestě do Francie a k jejímu popisu.

Další stránky zaujímá překlad *Relace Velkých francouzských kronik*. Autor užil starší práci Jakuba Pavla, kterou však zásadním způsobem doplnil a upravil na základě nových poznatků. Text je bohatě doplněn dobovými iluminacemi.

V epilogu pod názvem *Odezvy a dobry pařížského summitu* F. Šmahel hodnotí poslední léta vlády Karla V. Moudrého († 16. září 1380), zastavuje se u papežského schizmatu, jeho odezvy v Praze a následné císařovy smrti († 29. listopadu 1378). Stručně pak shrnuje vývoj schizmatu a připomíná setkání Václava IV. s francouzským králem Karlem VI. na jaře 1398 v Reměši.

Poslední oddíl knihy s názvem *Exkursy, sondy a etudy* přináší celou řadu zdánlivě disparátních záležitostí, které však mistrně doplňují „pilotní“ text a čtenáři poskytují skutečný požitek z hlubokých Šmahelových průhledů do středověké minulosti. Ukazují také, jakým směrem se ubírá autorovo myšlení a jak precizní dokáže být ve snaze uchopit problém a řešit jej s použitím značné nápaditosti a kombinační schopnosti. Nejdříve pojednává o samotném prameni, tzn. o *Velkých francouzských kronikách*. Nemalou pozornost věnuje obrazové výbavě různých rukopisů kronik, osvětluje právní postavení francouzského krále v jeho říši a symbolický význam úkonů spojených s převzetím královské hodnosti, zabývá se francouzskými hierarchickými řády a nejvyššími úřady a institucemi. V jeho podání ožívají průvody a vjezdy králů Francie a také koňstvo všech druhů a barev, jež užíval dvůr a velmoži. Vyzná se ve způsobech oblékání různých vrstev, v pokrývkách hlavy, korunách, obutí, hávech prelátů i livrejších služebníků. A opět jde o kombinaci ikonografických pramenů s písemnými a třeba i archeologickými. Přibližuje vzhled královského paláce s gotickým zábrakem Saint Chapelle a místo pobytu císaře připravené zvláště a jen pro něj. Podobně se věnuje dalším místům, kde říšský vládce také krátce pobýval: Louvre a Vincennes. Vhledy do intimních zvyklostí mocných jsou neméně hluboké a zasvěcené. Totéž se týká zasedacích pořádků na banketech a hostinách a samotného stolování, včetně rozličných druhů nádob a náčiní přítomných. Rozklady menu hostin a popisy uměleckých

produkcí, včetně inscenace dobytí Jeruzaléma, tamtéž provozovaných, vystupují z textu vizuálně a s příchutí mnoha vůní i barev. Ze stínu věků se probouzejí ve Šmahelově líčení i překrásné dary a relikvie, jimiž byli císař, jeho syn a členové doprovodu poctěni.

František Šmahel zde ukazuje, že je mistrem detailu zařazeného do velkých souřadnic celku, že nevytváří fantaskní obrazce či jen pro efekt stepané hypotézy, nýbrž s plným zaujetím vykresluje na základě detailní možnosti pravděpodobné obrazy jsoucná. Jeho kniha je jako středověký oltářní triptych, neokouzluje však jen jasnými barvami a zřetelnými konturami s vědomím teologického pozadí, nýbrž také tím, že si lze představit dřevorubce kácejícího strom a tesaře připravujícího dřevěnou desku podobně jako všechny drtiče a míchače barev i zlatiče vyklepávající tenké plíšky. Svou komplexností ukazuje cestu ven z domácí uzavřenosti k evropské či světové otevřenosti a lze jí jen popřát brzké překlady do cizích jazyků.

Libor Jan